

Przedawnienie roszczenia o zachówek

Omawiając kwestie związane z przedawnieniem roszczenia o zachówek, w pierwszej kolejności wskazać należy, iż roszczenia majątkowe, w tym także roszczenie o zapłatę zachowku, z upływem czasu ulegają przedawnieniu.

Jeśli roszczenie ulegnie przedawnieniu dłużnik może uchylić się od jego spełnienia. W praktyce uchylenie od zapłaty polega na podniesieniu przed sądem zarzutu przedawnienia. Można to zrobić dopiero, kiedy sprawa o zapłatę zachowku trafi przed sąd. Wystarczy podnieść wtedy zarzut przedawnienia w piśmie procesowym lub ustnie, bezpośrednio na rozprawie sądowej. **To bardzo ważne, żeby wskazać sądowi, że dłużnik podnosi zarzut przedawnienia.** Jeśli wierzyciel będzie dochodził roszczenia przedawnionego, a dłużnik nie podniesienie zarzutu przedawnienia, to przegra sprawę. Skuteczne podniesienie zarzutu przedawnienia w sprawie o zachówek, gwarantuje, że zostanie wydany wyrok sądu oddalający powództwo. W praktyce jednak nie warto stawiać wszystkiego na jedną kartę i lepiej w odpowiedzi na pozew opisać wszystkie okoliczności, które mogą mieć wpływ na wysokość roszczenia.

Sąd nie może sam uwzględnić faktu przedawnienia roszczenia, może to zrobić tylko na zarzut dłużnika.

Uprawnionymi do zachowku są dzieci, wnuki, małżonek oraz rodzice spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, ale na skutek rozporządzeń spadkodawcy (testamentu, zapisów windykacyjnych, darowizn dokonanych za życia) nie otrzymali spadku, albo otrzymali go w niewystarczającej wysokości. W takim wypadku przysługuje im roszczenie o zachówek w wysokości połowy udziału spadkowego, który powinien im przypaść na mocy ustawy, a jeśli są małoletni lub trwale niezdolni do pracy, to w wysokości 2/3 wartości udziału spadkowego.

Termin przedawnienia roszczenia o zapłatę zachowku wynosi 5 lat. Są dwa sposoby liczenia początku tego terminu, w zależności od tego, czy spadkodawca sporządził testament, czy nie.

Kodeks posługuje się dwoma sformułowaniami: otwarcie spadku i ogłoszenie testamentu.

Moment otwarcia spadku to nic innego jak moment śmierci spadkodawcy.

Otwarcie i ogłoszenie testamentu to z kolei sformalizowana procedura, która może mieć miejsce nawet kilka lat po śmierci spadkodawcy.

W przypadku, gdy testamentu nie było, termin przedawnienia należy liczyć od dnia otwarcia spadku (czyli od śmierci spadkodawcy). Zatem – o ile spadkodawca nie sporządził testamentu – po pięciu latach od jego śmierci, zobowiązany do zapłaty zachowku będzie mógł przed sądem podnieść zarzut przedawnienia dochodzonego roszczenia.

W przypadku, gdy spadkodawca sporządził testament, termin pięcioletni liczy się od chwili ogłoszenia testamentu. Ogłoszenia testamentu dokonuje w toku specjalnego postępowania sąd lub notariusz. Otwarcia i ogłoszenia testamentu można dokonać również, w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku i wówczas sąd sporządza odrębny protokół z tej czynności.

Ważne, by pamiętać o tym, że prawo do zachowku w przypadku, gdy spadkodawca pozostawił testament przedawnia się z upływem lat pięciu właśnie od ogłoszenia testamentu, a nie od zawiadomienia potencjalnych spadkobierców o tym fakcie. To ważne, by nie oczekiwać na powiadomienie z sądu, bo można się nie doczekać, a roszczenie z tytułu zachowku wygaśnie.

Zarzut przedawnienia będzie skuteczny tylko wtedy, jeśli termin przedawnienia upłynie przed wszczęciem sprawy sądowej o zapłatę zachowku. W sytuacji, kiedy pięcioletni okres czasu od powyżej wskazanych zdarzeń (otwarcia spadku lub ogłoszenia testamentu) upłynie po wszczęciu postępowania, ale na przykład przed dniem pierwszej rozprawy, zarzut przedawnienia nie zostanie uwzględniony. Wszczęcie sprawy o zachówek przerywa bieg przedawnienia roszczenia o zachówek.

Pozew, który został skutecznie cofnięty, albo który sąd zwrócił z powodu nieuzupełnienia braków formalnych, nie przerywa biegu przedawnienia roszczeń o zachówek. Traktuje się go tak, jakby go w ogóle nie było.

Pozew o zachówek może zostać wniesiony nie tylko przeciwko osobie, która jest spadkobiercą, ale również przeciwko obdarowanemu, w sytuacji, gdy uprawniony do zachowku nie otrzymał go od spadkobierców i zapisobierców windykacyjnych.

W pierwszej kolejności roszczenie powinno być kierowane przeciwko spadkobiercy, a dopiero potem przysługuje wobec osoby, która otrzymała zapis windykacyjny, a na końcu wobec obdarowanego.

Można domagać się uzupełnienia zachowku od tych osób, gdy to, co otrzymano w spadku nie ma wystarczającej wartości, by zaspokoić roszczenie o zachówek. Zgodnie z brzmieniem przepisów, roszczenia przeciwko osobie zobowiązanej do uzupełnienia zachowku z tytułu otrzymanych od spadkodawcy darowizn przedawniają się z upływem lat pięciu od otwarcia spadku.

Podobnie w przypadku osoby zobowiązanej do uzupełnienia zachowku z tytułu otrzymanego od spadkodawcy zapisu windykacyjnego, początek biegu przedawnienia następuje w chwili otwarcia spadku, a nie w chwili ogłoszenia testamentu. Nie mają znaczenia tutaj żadne inne okoliczności, jak choćby to, czy uprawniony miał świadomość dokonania darowizn, czy nie, czy dowiedział się o otwarciu spadku albo czy wie o swoim uprawnieniu. Każdorazowo przedawnienie roszczenia o zachówek następuje z upływem lat pięciu od śmierci spadkodawcy.

Wyjątek od powyżej wskazanej zasady dotyczy roszczeń o zapłatę zachowku, których termin przedawnienia rozpoczął bieg przed 23 października 2008 r. Jeśli spadkobierca nie pozostawił testamentu i zmarł przed dniem 23 października 2008 r. roszczenie o zapłatę zachowku przedawniło się po upływie 3 letniego terminu przedawnienia. Taki sam termin przedawnienia będzie dotyczył przypadku, gdy testament został otwarty przed datą 23 października 2008 r.

W dniu 23 października 2011 r. zmienił się przepis dotyczący terminu przedawnienia roszczenia o wypłatę zachowku. Na skutek tej zmiany, termin przedawnienia uległ wydłużeniu z 3 do 5 lat. Zgodnie przepisami przejściowymi roszczenia nieprzedawnione w dniu wejścia w życie nowego przepisu tj. w dniu 23 października 2011 r. miały przedawnić się dopiero po upływie 5 lat od chwili otwarcia testamentu lub od chwili śmierci spadkodawcy (w przypadku, gdy testamentu nie było).

Podstawa prawna: Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny.

Osoby, które borykają się z problemami prawnymi, a nie są w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej, mogą skorzystać z darmowej porady w punktach nieodpłatnej pomocy prawnej i poradnictwa obywatelskiego na terenie powiatu nowosolskiego - w Nowej Soli, Nowym Miasteczku, Koźuchowie i Bytomiu Odrzańskim. Więcej informacji oraz zapisy pod nr tel.: 790 227 119 - we wtorki, środy i czwartki w godz. 10.00 - 13.30 oraz na www.edukacja-prawna.info.pl/powiat-nowosolski

Artykuł powstał w ramach realizowanego przez Stowarzyszenie CIVIS SUM zadania publicznego pt.: Prowadzenie punktu nieodpłatnej pomocy prawnej i punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz realizacja zadań z zakresu edukacji prawnej w Powiecie Nowosolskim w 2024 finansowanego ze środków przekazanych przez Powiat Nowosolski. Artykuł jest wkładem własnym osobowym do ww. zadania.